

21. Yüzyılda Neler Olacak?

Doç.Dr.Sait YILMAZ

Giriş

20. yüzyıla girerken hiç kimse bu yüzyılın iki büyük dünya savaşına yol açacağını, Sovyetler Birliği ve Çin'in yükselişini, sömürgeci imparatorlukların sona ereceğini, teknoloji ve bilgi devriminde ortaya çıkacak yenilikleri öngörememişti. Gerçekte, hiçbir yüzyıl takvimin gösterdiği ilk yılında başlamaz. Yüzyılları başlatan sonraki dönemde dünyaya yön veren çok önemli dönüm noktalarıdır. Örneğin 19. yüzyıl 1800 yılında değil, 1789'da başlamıştı. Fransız devrimi sonrası Avrupa'da yaşanan güç çekişmelerinin neden olduğu sömürgecilik ve emperyalist politikalar dünya olaylarına damgasını vurdu. 20. yüzyılı başlatan ise 1870'de Alman Birliği'nin kurulması oldu ve sonrasında yaşanan güç çekişmeleri iki dünya savaşına yol açtı. 21. yüzyıl ise çok ilginç bir şekilde aynı yıla rastlayan üç önemli gelişme ile 1989'da başladı. Bu üç gelişmeden ilki olan Sovyetler Birliği'nin çöküşü, sadece dünyadaki güç dengesini ve güvenlik ortamını değiştirmede, ideoloji çekişmelerini de bitirdi. 1989'un diğer önemli gelişmesi ise internetin bulunması idi. İnternet ve haberleşme teknolojisinde başlayan gelişmeler küreselleşme olgusuna ve bugün yaşadığımız bilgi çağına vücut verdi. 1989'un çok daha az farkında olunan gelişmesi ise klonlama ve gen terapisinde yaşanan gelişmelerdir. Birinci Dünya Savaşı ilk defa zehirli gazlar kullanıldığı için kimyacıların, İkinci Dünya Savaşı ise füzeler ve nükleer silahların kullanılması nedeni ile fizikçilerin savaşı olmuştu. Üçüncü Dünya Savaşı ise gen terapisinde devam eden buluşlar sonucu insan benzeri yapıların savaştığı biyoteknolojinin savaşı olacaktır.

Uluslararası Güç Dengesindeki Değişim

Tarihin çeşitli dönemlerinde ya tek bir hegemon güç olmuş ve o dönem bu gücün etrafındaki gelişmelere göre biçimlenmiştir. Bazen birden fazla birbirine benzer güç merkezi olmuş ve bunlar arasındaki çekişme ve rekabet tarihsel olayların belirlenmesinde etkin olmuştur. 18. yüzyılda, İngiltere; sonraki 200 yüzyıl boyunca Avrupa diplomasisine egemen olan "güç dengesi" kavramını geliştirmişti. Modern dünya sisteminin ilk hegemonik gücü İngiltere idi. 18. yüzyılda Fransa ile birlikte öne çıkan İngiltere, hegemon güç konumunu 1945'lere kadar sürdürdü. ABD iç savaşını sona erdirerek, Almanya ise ulusal birliğini sağlayıp Sedan'da Fransa'yı yenerek istikrarlı bir siyasi yapı oluşturmuşlardı. ABD, ancak 1898 yılındaki İspanya Savaşı sonrasında büyük güç konumuna gelerek hegemonya için yarışa dâhil oldu. 1914 yılına kadar olan dönemde ABD çelik ve otomobil, Almanya ise kimya sektöründe başlıca üretici konumuna gelmişti. 1870'lerde başlayan Almanya ve ABD arasındaki küresel rekabet ise ancak İkinci Dünya Savaşı'nda Almanya'nın yenilmesi ile sona erdi. Uluslararası güç dengesi sıralaması 1900'de; İngiltere, Almanya, Fransa, Rusya ve ABD şeklindeydi. 1945'te liderlik iki kutuplu düzen içinde ABD ve SSCB'ye kaydı. Bu yıllarda Japonya, Çin ve İngiltere çok geride kaldı. Soğuk Savaş'ın 2 + 3 (ABD – Sovyetler Birliği + Çin – Japonya - Almanya) dengesinin yerini 1990'da Rusya'nın bir alt kademeye düşmesi ile 1 + 4 (ABD + Rusya – AB – Japonya – Rusya) dengesi almıştır. Soğuk Savaş sonrası dönemde yeniden yapılanma süreci devam etmektedir. Gidiş çok kutupluluğa doğrudur ve uluslararası ortam daha kaotik bir hal almaktadır.

19. yüzyılın başlarında Almanya'nın, 20. yüzyılın başlarında ABD'nin dünya dengelerini etkileyecek şekilde ortaya çıktığı gibi, 21. yüzyılda küresel güç olma

yolunda ilerleyen ülkelerin dünyanın jeopolitik dengelerini değiştirebileceği ve bunun potansiyel etkilerinin bütün dünyayı etkileyeceği tahmin edilmektedir. 2020 yılından itibaren ABD hegemonyası; Çin, Rusya, Hindistan, Brezilya ve Endonezya tarafından tehdit edilecektir. Soğuk Savaş sonrası dönem tek süper gücü daha müdahaleci yaparken, büyük güçleri ise bölgesel güvenlik ortamlarındaki konumlarını güçlendirmeye itmiştir. Yükselen güçlerin ABD'nin rakibi olması henüz kesin değildir. ABD'nin en yakın rakibi AB'dir, ancak AB'nin de bu yüzyılın ilk çeyreğinde, mevcut problemlerini, askeri ve siyasi alanlardaki eksikliklerini gidererek ABD'nin karşısına bir süper güç olarak çıkması pek mümkün gözükmemektedir. Avrupa'nın ABD'nin rakibi olabilecek bir siyasi güç için gerekli bütünlüğe ulaşması çok zaman alacaktır. Eski ana Avrupa güçleri olan İngiltere, Almanya ve Fransa; ABD ile aradaki güç boşluğunu kapatamayacak kadar zayıftırlar. ABD'nin Soğuk Savaş sonrası sistemdeki payı % 30'dan % 33'e çıkarken Çin aynı dönemde % 18'den % 25 civarına yükselmiştir. Hegemonya mücadelesi Batı merkezli dünya ile Doğu merkezli bir dünya rekabetine gitmektedir. Halen dünya üretiminin % 30'unu yapan ABD'yi 2020 yılında Çin yakalayacak, Çin ve Hindistan; ABD'yi geçeceklerdir. 2050 yılında Batı Blokunun dünya üretimindeki payı % 35'e düşerken, Uzak Doğu'nun % 65'e çıkacağı anlaşılmaktadır. Geline aşama 2025-2030 yıllarda güç dengesinin önemli değişimleri tetikleyecek kritik eşiklerden geçeceğini göstermektedir. Bu nedenle, küresel güç piramidinin en üst tabakalardaki aktörleri güvenlik ve savunma alanındaki reform çalışmalarına bu tarihleri hedefleyerek devam etmektedirler.

Geleceğin Güvenlik Ortamı

Gelecek otuz yılda insan hayatının umulmayan oranda değişime uğrayacağı öngörülmektedir. Bu değişimin üç olgusu ise iklim değişikliği, küreselleşme ve küresel eşitsizlik olarak belirlenmiştir. Atmosferin 21. yüzyıl boyunca bugüne kadar görülmemiş oranda ısınacağını gösteren kanıtlar bulunmaktadır. Bunun temel sonuçları, muhtemelen eriyen buz kütleleri, okyanusların termal genişlemesi, okyanuslardaki akıntı ve akımlarda değişiklikler ile atmosferden gelen karbondioksit ile daha asitli hale gelen deniz suyu olacaktır. 2035'e kadar, dünya nüfusunun üçte ikisi su sıkıntısı çeken alanlarda yaşayacaktır. Küresel iklim değişikliği yerleşim için gerekli olan alanları daraltacak ve tarım ile verimliliğe ait yöntemlerde değişiklik ile sonuçlanacaktır. 1900 yılında 1'e 2 olan en zengin ile fakir arasındaki fark, daha 1997'de 1'e 100'ü geçmişti. Birçok insanın maddi şartları önümüzdeki 30 yılda muhtemelen iyileşirken, zengin ve fakir arasındaki fark artacak, mutlak fakirlik küresel bir sorun olarak kalacaktır. Bu nedenle, çatışmalar genellikle geniş çapta anarşi yaratan, yaygın suçları, isyanları, şiddeti, iç savaşı içerecek şekilde toplumsal nitelikte olacaktır. Küresel nüfus 2035 yılından önce muhtemelen 6,5 milyardan 8,5 milyara yükselecektir. En hızlı artış, ekonomik risk altında olan bölgelerde görülecektir. Dünya nüfusu 2035'e kadar çoğunluğu gelişmekte olan ülkelere olmak üzere % 20 oranında artacaktır. Avrupa, Japonya ve Çin dünya tarihinde görülmemiş yaşlı nüfus ile birlikte demografilerinde düşüş ile karşı karşıya geleceklerdir. 2020'den itibaren küresel ekonomik gelişmede bir yavaşlama olacaktır.

Gelişmekte olan ülkelere gelişmiş ülkelere göç devam edecek, bu göç etnik karışımı ve seçmen sayılarını değiştirecektir. Şehirleşmenin yaygınlaşması ile birlikte ve dünya nüfusunun yarıdan fazlası 2025 yılında şehirlerde yaşayacak ve nüfusu 30 milyonun üzerinde şehirler artacaktır. Yeni şehirlerin varoşları salgın hastalıklara yol açabilecek, belediyeler temel hizmetleri sağlamada zorlanacak, gecekondular bölgeyi artacaktır. Bilgi ve ulaşım teknolojisinin daha da gelişmesi az gelişmiş ülkelere etnik ve ulusal kimliklerin keskinleşmesine, refah toplumlarında ise aşınmasına yol

açacaktır. Genel olarak Asya, gelecek 15 yıl içerisinde küresel güç dengelerindeki değişimin en önemli aktörü olacaktır. Yüksek teknolojiyle artan yatırımların etkisiyle büyüyen Asya pazarı, bölgenin çok geniş alanlara yayılmış ekonomik bölgelerle rekabet imkânını artıracaktır. Geleceğin bilişim teknolojilerinde Avrupa, Asya'nın gerisinde kalacaktır. ABD birçok alanda liderliğini ve Asya ile rekabeti sürdürmesine rağmen, bazı önemli sektörleri kaybedecektir. Enerji için olan talep 2035 yılından önce muhtemelen yarıdan fazla artacak, fosil yakıtlar bu artışın % 80'den fazlasını karşılayacaktır. Enerji kaynakları için rekabet 30 yıl boyunca baskın hale gelecek, dünya enerji talebindeki artış yıllık olarak muhtemelen %1,5 ile %3,1 arasında olacaktır.

Geleceğin Savaşları

21. yüzyılın ilk yıllarındaki küresel güvenlik ikilemleri 20. yüzyıla göre niteliksel olarak farklıdır. Ulusal egemenlik ve ulusal güvenlik arasındaki geleneksel bağ zayıflamıştır. Savaşın, resmi olarak ilan edilmiş bir devlet meselesi olduğu zamanlar artık geride kalmıştır. Çok ender ve genellikle gelişmiş ülkelerin az gelişmiş ülkeler ile yapacağı savaşlar artık hassas silahlarla gerçekleşecek, rakibi silahsızlandırmak ve kontrol altına almak için kullanılacaktır. Küreselleşme çağında savaş; resmi olmayan, yayılmış ve çoğu zaman isimsiz çatışmalar şeklinde küresel bir istihbarat ağına dayalı, özel ve vekilli savaşlar, örtülü operasyonlar ve propaganda mücadeleleri ile yürütülmektedir. Bugünün krizleri küresel terör örneğinde olduğu gibi kimliksiz, devletsiz, önceden tahmin edilemeyen, gerekçesiz, etik olmayan, topraksız ve ulusallaşan niteliktedir. Dünyanın büyük bölümünde güvenlik tehditleri artık askerlerden değil; ekonomik çöküş, siyasi baskı, kıtlık, aşırı nüfus artışı, etnik ayrılıklar, çevre tahribatı, terörizm, suç ve hastalıklar gibi diğer sorunlardan kaynaklanmaktadır. 21. yüzyılın değişen güvenlik kapsamı güvenliğinin askeri olmayan boyutlarındaki tehlikelere de hazırlıklı olmayı gerektirmektedir. Çatışmanın askeri ve askeri olmayan cepheleri arasındaki sisli ilişki artacaktır. Daha kapsamlı yaklaşımlar benimsedikçe, şimdiye kadar askerler tarafından icra edilen pek çok güvenlik ve savunma rolü siviller tarafından yerine getirilmeye başlanacaktır. Geleceğin üç büyük savaş senaryosu şu şekildedir;

- **İran: Senaryosu;** İran'ın muhtemel savaş planı balistik ve cruise füzelerinin dağıtılmasını, Hürmüz Boğazı'nın mayınlanması ve denizaltılarının burada devriye gezmesini öngörecektir. Gemilere karşı füze bataryaları yaklaşan ABD gemilerini hedef alacaktır. ABD liderliğinde bir koalisyon saldırısına karşı, İran kanlı ve uzun bir savaşa hazırlanmaktadır. İran stratejisi, Amerikalıların kendi ulusal çıkarları tehlikede olmadığı uzun süre savaşa angaje olamayacaklarını hesaplamasına dayanmaktadır. İran'ın amacı ABD zayıflığını artırmak ve koalisyonun dağılmasını sağlayacak kadar kan akıtmak olacaktır. Bu savaşta, nükleer, kimyasal veya biyolojik savaş başlıklı füzeler kullanılacaktır. Bu nedenle ABD tarafından füze 2018 yılına kadar savunma sistemi geliştirilmeye çalışılmaktadır. ABD savaşa İran'ın derinliğindeki kilit hedefleri bombalayarak başlayacaktır. Füzeler ve hava saldırıları ile desteklenen bir konvansiyonel taarruz da söz konusu olabilir.

- **Kuzey Kore Senaryosu;** Kuzey Kore'nin Güney'i işgali ABD tarafından güçlü bir karşılık verilmedikçe son bulmayacak ve bu durum nükleer silah kullanımını zorunlu kılacaktır. Bu nedenle Kuzey Kore'nin nükleer silah edinme isteğinin temel nedeni Güney'i işgal etmesine karşılık olarak ABD'nin nükleer silah kullanmasına karşı koymaktır. Kuzey Kore, uzun yıllardır ABD'nin nükleer saldırısına hazırlanmakta ve yer altında köstebek bir toplum yaratacak kadar yer altı sığınağı geliştirmiştir. Askeri hedefler sıkı şekilde koruma altına alınmıştır. Üstelik Kuzey Kore'deki bir

nükleer patlama hava koşullarına bağlı olarak komşu ülkeleri de (özellikle Güney Kore ve Japonya) etkileyebilecektir. 5 Kilotonluk küçük bir nükleer bombanın bile Japon Denizi'ne ulaşacağı hesaplanmaktadır. 2030'lardan sonra gerçekleşmesi beklenen bu savaşta füze savaşına sahne olacak ve füze savunma sistemine büyük iş düşecektir. Öte yandan ABD'nin uzun menzilli balistik stratejik silah kullanımı ise her ikisi de nükleer silah kullanımına karşı olan Japonya veya Rusya'nın iznine tabidir.

- **Çin (Üçüncü Dünya) Savaşı Senaryosu;** Savaşı tetikleyen, Çin'in Tayvan'ı işgali ve Güney Çin Denizi'nde ancak savaş yolu ile çözülebilecek egemenlik sorunları olacaktır. Çin, konvansiyonel gücünü özellikle Pasifik bölgesinde konuşlanacak şekilde modernize ederken, gelecekteki savaşın sahnesi olacak yeni bir güç projeksiyonu ağı kurmaktadır. Çin'in hayali Tayvan ile birleşerek Hong Kong'a benzer bir ekonomik patlama daha yaşamaktır. Çin'in askeri planları Spratly adalarını savunmak ve Tayvan'ı nötralize etmek üzerinedir. Bölge ile ilgili bir gerginliğin başlaması ile birlikte Çin, Tayvan ve Spratly adalarından itibaren 1.000 km.lik bir bölgede deniz ve hava kontrol bölgesi deklare edecektir. Bu bölgeye giren herhangi bir gemi veya uçak (Çin denizaltıları, mayınlar, balistik ve cruise füzeleri ile) imha edilecektir. Çin Kara Kuvvetleri, Tayvan sahillerine çıkacaktır. ABD, Güney Kore ve Japonya'daki üsleri kullanamayacağını bunun yerine Tayland, Singapur ve Filipinlerdeki üslerden yararlanacağını hesaplamaktadır. Avustralya ve Yeni Zelanda da askeri nitelikte olmayan üs desteği sağlayabilir. Tayvan'daki üsler ise Çin'in güdümlü füze kuvvetlerinin menzili dahilindedir. 2040 sonrasını bekleyen bu savaş için Çin, öncelikle ekonomik olarak ABD'yi yakalamayı hedeflemekte, bu yüzden şimdilik 'barışçı yükselme' stratejisi izlemektedir.

21. Yüzyılda Bizi Neler Bekliyor?

Son 25 yılın buluşları önemlerine göre şöyle sıralanabilir; internet, cep telefonu, kişisel bilgisayar, fiber optik, e-posta, ticari GPS (küresel konuşlandırma sistemi), taşınabilir bilgisayarlar, hafıza depolama disketleri, tüketicilere yönelik dijital fotoğraf makinası, radyo frekanslı kimlik etiketleri, MEMS (mikro elektromekanik sistemler), DNA testleri, hava yastıkları, ATM, gelişmiş piller, melez (hibrid) otomobiller, organik ışık-yayıcı diyotlar, görüntü panelleri, HDTV (yüksek çözünürlüklü televizyon), uzay mekiği, nanoteknoloji, yapay hafıza ve sesli posta, navigasyon sistemleri. Yeni teknoloji uygulamaları, insanların ve bireysel refahın gelişmesinde teşvik edici rol oynayacaktır. Bu faydalar; bazı yaygın hastalıklar için yapılan medikal buluşlar ve tedaviler, geliştirilmiş gıda ve içilebilir su uygulamaları, kablosuz iletişimin genişletilmesi ve özellikli dil çeviri teknolojileri gibi ticari, kültürel, sosyal hatta politik ilişkilere katkı sağlayabilecek nitelikler taşıyabilir. Geleceğin teknolojileri sadece bireysel teknolojilere erişimde değil, aynı zamanda hayatın her köşesine yayılan enformasyon, biyoloji ve nanoteknoloji alanlarında belirleyici rol oynayacaktır. Altı yeni teknoloji ve endüstri dalının geleceğe ilişkin değişimi gerçekleştireceği değerlendirilmektedir: bilgi teknolojisi endüstrisi; biyoteknik devrim (insanların kaderini ve yaşamını esaslı tarzda değiştirebilir); gen tekniği (insana hayatın yeni şekillerini, yeni özelliklere sahip olarak kurmak için korkunç bir güç verebilir); yeni suni hammaddeler endüstrisi; yeni bir enerji sistemi ile ilgili teknolojik gelişmeler; uzaya dayalı teknolojiler (uzay yolculuğu tekniğinde de önemli gelişmeler beklenmektedir).

Soğuk Savaş sonrasında başlayan pek çok trendin (AB'nin geleceği, küreselleşme, teknolojinin getirecekleri, ulus-devlet içindeki krizler, etnik çatışmalar, küresel ısınma, Çin'in yükselişi vb.) henüz ucu açıktır ve bu da geleceğin okunmasını

zorlaştırmaktadır. Bu nedenle, uzun d6nemli değerlendirmelere ilişkin birden çok tahminde bulunmak zorunda kalınmakta, her t6rl6 gelişmeye karşın çok y6nl6 projeksiyonlar, alternatif senaryolar hazırlamak zorunluluğu kendini hissettirmektedir. Tarih artık hızlanmış, geçmişte 6n6m6zdeki 30-40 yıla y6nelik gelecek tahminleri yapılabilirken, bugün 5-10 sene sonrasını g6rmek zorlaşmıştır. Yukarıda açıklanan genel trendlerin yanında şu radikal değişim olasılıkları mevcuttur; NATO ve/veya Avrupa Birliği'nin dağılması, k6resel ekonomik 6k6ř, Rusya'nın 6z6lmesi, ABD-Çin-Rusya Savaşı, ter6r6n yayılması (uygarlıklar savaşı), n6kleer bir savaş ve yeni bir ideolojinin yayılması. Bunlara şunları ilave edebiliriz; çok 6ld6r6c6 ve bulaşıcı bir suni vir6s6n ortaya ıkışı, California'da beklenen g6l6 deprem (muhtemelen ABD'nin haritasını değiştirecektir), saldırgan ve g6cl6 bir diktat6r6n ortaya çıkması, benzinin yerine ucuz ve bol miktarda kullanılabilen bir enerji kaynağının bulunması, 6zellikle havacılık ve bilgisayar alanında devrim niteliğinde teknolojik yenilikler, -ki benim hayalim son yıllarda bazı gelişmelerin yaşandığı 'işinlama'nın bulunmasıdır.

Başka bir yazıda, T6rkiye'nin Geleceği'ni değerlendireceğiz.

@DocDrSaitYilmaz